

METİNLERLE KONUŞMAK: SUÇ VE CEZA

Turhan YILDIRIM

Cem Akaş, 1992 yılında henüz yirmi dört yaşındayken ardı ardına iki romanı yayımlanır: 7 ile *Suç ve Ceza*. Bu eserlerin iki yıl öncesinde de *Noktanın Kesişimleri Antolojisi* adlı öykü kitabı yayımlanmıştır. Karşımızda üretmeye süratli başlamış bir yazar var. Zaten zihninin farklı, taşan yapısını yetmiş beş sayfa boyunca metinlerle konuşan *Suç ve Ceza* kitabında da görüyoruz. Geçen yıl Parşömen’de yayımlanan “Kurmacayı Metinlerarasılıkla İnşa Etmek” başlıklı denememde anlattıklarımı “cuk oturan” bir kitap *Suç ve Ceza*. Yazımda, kurmacanın bütünüyle metinlerarası ilişki kullanılarak inşa edilmesinden bahsederken bu gibi eserler için şunu demiştim:

“Oysaki yapısı metinlerarasılık üstünden inşa edilmiş kurmacalar bizlere geniş bir alan sağlar. Geçmişin eserleriyle kurulan köprü, okuru kendi hayal gücünde pek çok farklı noktaya götürür. Aslında böylesi metinlerde okur alabildiğine özgürdür.” (Yıldırım, 2025)

Suç ve Ceza tam da böyle bir kitap. Sadece yetmiş beş sayfadan oluşmasına rağmen kurmaca içerisinde metinlerle o kadar çok konuşuyor ki ucu bucağı görünmeyen bir hayal dünyası sunuyor okura. İster postmodern anlatı istersek de deneysel metin veya roman diyelim, bu yapıt düşük hacmine rağmen okuması hiç de kolay olmayan bir kitap. Bunda elbette deneyselliğin payı büyük. Tamamıyla deneysel olan kitapları okurken yaşadığım deneyim, okumaktan çok izlemek gibi geliyor bana. Gözlerimin önünden sayfalar geçiyor ve sanki yazarın entelektüel birikimiyle zekâsını seyrediyorum. Bunun temel nedeni, mevcut anlatı yapısına uyamayan, sığamayan yazarların çare olarak deneye başvurmamasından kaynaklanıyor. Cem Akaş da Türk edebiyatında deneysellik denilince aklımıza gelen ilk isimlerden biri. Bundandır ki onun erken dönem eserlerinden biri olan *Suç ve Ceza*’nın da deneysel bir metin olması hiç şaşırtıcı değil. Mahal Edebiyat’ta bu yılın başında yayımlanan “Kurmacada Deneysellik” başlıklı yazımda böyle metinlerin yazılma amaçlarını şu şekilde belirtmiştim:

“Deneysele duyulan ihtiyaç, aslında kalem erbabına mevcut olan biçimin, dilin, kurgunun yetme-yişinden kaynaklıdır. Bazı yazarların zihinleri hep daha farklısını arzular. Bundandır ki yazı çeperini de sürekli genişletmeye çalışırlar. Dil başkalaşır, sayılar, şekiller metne dâhil edilir, eserin birden farklı okuma şekli bulunur. Örneklerini rahatlıkla artırabilir, çeşitlendirebiliriz. Asıl konu mevcutla olan mücadeledir. Ortaya çıkan kurmaca var oluşuyla klasiğe, standarda, normale, biline, popülere isyan edıştır. Bir bakıma ilgili eser okur için değil okura rağmen.” (Yıldırım, 2026)

Deneysellik ve kurmacayı metinlerarasıyla inşa etme bahsini kapatıp romana geçtiğimizde, karşımıza iki ayrı bölümü ve okuma biçimi olan, bölümlerden biri de kendi içinde ikiye ayrılan son derece ilginç bir kitap çıkıyor. Yukarıdaki alıntıda belirttiğim “okura rağmen” kısmını Mukaber karakterinin kırk bir

sayfalık el yazısıyla oluşmuş bilinç akışında görebiliriz. Hazır, alternatif okumalı kitaplardan bahsetmişken Cortazar'ın *Seksek*'ini unutmamak gerekiyor. İki farklı okuma biçimine sahip kitapta, yazar okuruna şöyle bir tarifte bulunuyor:

“Kitap birçok kitaptan oluşuyor olsa da, aslında iki kitap sayılır. Okuyucu aşağıda önerilen iki okuma biçimini de uygulamakta “özgür”dür.”

“Birinci kitap, öbür bütün kitaplar gibi okunacaktır, 56 bölümde sona erer, “son” sözcüğü yerine üç küçük yıldız konmuştur. Daha sonra okuyucu hiç pişmanlığa kapılmadan geri kalan bölümleri bırakabilir.”

“İkinci kitap 73. bölümden başlanarak şu düzende okunacaktır. Her bölümün sonunda belirtilen numaraya ait bölüme geçilerek sürdürülen bir düzen. Karışıklık durumunda şu listeye başvurulabilir:

73 - 1 - 2 - 116 - 3 - 84 - 4 - 71 - ...” (Cortázar, 2019: 15)

Cem Akaş'ın *Suç ve Ceza*'sındaysa *Seksek*'ten farklı şekilde fiziksel olarak da iki kitap bulunuyor. Elimizdeki eserde iki künye ve iki kitap başlangıcı var. İster bir kitabın klasik ön yüzü olarak düşünebileceğimiz ilk kısımdan başlayabilir, isterseniz de eseri elinizde çevirip arkada isbn no'nun bulunduğu taraftan başlayabilirsiniz. Ön kısımda yazarların kurmaca karakterlerini öldürmeleri üzerine bir edebi inceleme ve koyu puntolarla bunun üstkurmacasını okuyoruz. Arka kısımdaysa psikolojik problemleri olan, eşinden ayrılmış, deliliğin sınırlarındaki Mukaber'in kendi el yazısıyla paranoit bilinç akışı anlatımını görüyoruz. Bu iki kitap baştan sona, sondan başa okunabileceği gibi ayrı zamanlarda da iki farklı metin olarak okunabilir. Öncelikle ilk kısmın başlangıcına, koyu puntolu üstkurmacaya bir bakalım:

Bu keşfin şerefine, uzun süredir tasarladığım, kafamın içinde notlar aldığım, okuduğum kitap-

larda okunla ilgili olabilecek birşeye rastladığımda içimden sayfanın köşesini kıvrıdığım (ama bunu asla, asla gerçekten yapmadığım ve asla sayfa kenarlarındaki boşluklara, kurşunkalemle bile olsa birşeyler yazmadığım, çizmediğim) bir yazının, yazarların öldürme teknikleri üzerine yazacağım yazının ilk müsveddesini, bu defterin korumasında ve bakir cömertliğinde gerçekleştireceğim. (Akaş, 2008: 3)

Bu açılıştan sonra inceleme yazısında, yazarların öldürme tekniklerine, hatta okurun kitaptaki karakterleri ve yazarı öldürmesine geçilir. Eserin bu kısmında kurmacanın metinlerarası inşası görülür. Kurt Vonnegut'tan Charles Dickens'a, James Baldwin'den Graham Greene'e, Ahmet Hamdi Tanpınar'dan Stendhal'e, Carlos Fuentes'ten Julio Cortázar'a kadar pek çok yazar ve eserlerindeki karakterlerin ölümü/öldürülüşü incelenir. Bunun metinde nasıl yapıldığına bir bakalım:

Hileli ölüm (ya da “pis bir numara”): Bu özel bir kategoridir; yazar sanki gücünü denemek ya da kaniyatlamak, aşkınlığını duymak ve duyurmak istercesine (tanrıyı oynarcasına), kurbanı için genellikle onur kırıcı olan bir ölüm biçer ve yaptığından ne denli hoşnut olduğunu gösteren bir sırtışıla koyar son noktayı (...) (Akaş, 2008: 9)

Çeşitli kategorilerde ölümün/öldürmenin incelenmesi ve üstkurmaca bölümü otuz dört sayfa boyunca devam etmektedir. Her ne kadar yazar yapıyı birbirinden bağımsız iki kitapmış gibi kursa da iki metin arasında bağlantıyı da aşağıdaki gibi kurar:

Defterimin bitmek üzere olduğunu farkettim az önce –incelememin bu deftere sığmasını istiyorum, bütünlüğü bozulmamalı eğer yerim kalmazsa sonraki otuz kırk sayfalık yazısı bile okunmayan bölümü çıkartıp yeni bir fasikül ekleyebilirim aynı kağıdı bulmak çok zor olacak herhalde ama bölmekten biraz farklı bir kağıda yazmak daha iyi bence. (Akaş, 2008: 17 - 18)

Burada bahsedilen “otuz – kırk sayfalık yazısı bile okunmayan bölüm” ikinci kitaptır. Yani Mukaber’in el yazısıyla yazılmış bilinç akışını okuduğumuz kırk bir sayfalık kısımdır. Kurmacada öldürme tekniklerine geri döndüğümüzde “Okuyucu nasıl katil olur?” başlıklı bir kısma denk geliriz. Burada madde madde okurun işleyebileceği cinayetler anlatılır. İlk madde-den bu ilginç kısma bir bakalım:

1. Okuyucu, *gelecekteki* bir edimi nedeniyle katil olabilir. Söz konusu yapıtta (bundan sonra kitap olarak anacağım) bu edim belirtilir, okuyucunun yapacağı belirli bir hareketin, birisinin -bu kitap kişilerin-den biri/birkaçı olabileceği gibi, kitapdışı bir kişi de olabilir- ölümüne yol açacağı anlatılır. (s. 18)

Metnin anlatımında sanki hukuki bir sözleşmeymiş gibi bir dili de yukarıdaki alıntıdan görüyoruz. Hem madde madde anlatım hem de “Bundan sonra kitap olarak anacağım,” ifadesi bunu net şekilde gös-

teriyor. Buradan ilk metnin sonunda yer alan kısma, yazarın ölümüne geçmek istiyorum. Akaş’ın yazarlık, ölüm ve öldürme bağıntısı kurduğu yere bir bakalım:

“Yazar kendi kendisini öldürür son uçta: Dimağı-nı kendisi kurutur. Yazmak, öleyazmaktır.

Ölüm cezasına mahkûm olan yazar, bunu hak edecek en büyük suçu işler: Yazar. Okuyucu, kendisi olmaksızın gerçekleşmeyecek infazı izlemek ve daha sonra, sorulduğunda, doğrulamakla yükümlüdür.” (Akaş, 2008: 34)

Yukarıdaki alıntı bana ünlü Fransız eleştirmen Roland Barthes’in “Yazarın Ölümü” adlı denemesi-ni hatırlatıyor. Yazarın 1968 yılında yayımlanan bu metninde ortaya koyduğu görüş, sonrasında post-modern edebiyatın da başat düşüncesi olmuştur. Barthes’in metni üzerine kaleme alınmış bir incele-me yazısından alıntıyla bu görüşe bir bakalım:

“Roland Barthes ‘Yazarın Ölümü’ metninde yazarın metinden çekilmesinden, onun egemenliğinin metne yönelik hâkimiyetini yitirmesinden söz eder. Özellikle, 1960’lı yılların ikinci yarısından sonra edebiyat eleştirisi alanında, ‘metnin, içinde hiçbiri özgün olmayan çeşitli yazıların birbirleriyle hem uyum içinde olduğu hem de kavga ettiği, farklı boyutları olan bir alan’ olarak görülmesiyle birlikte, yazarın edebiyat sahnesinde yavaş yavaş görünmez olduğuna değinir. Metnin artık farklı bir biçimde üretildiğini ve bu üretim eyleminin hiçbir düzeyinde yazarın yer almadığını vurgular. Çünkü ‘metin, farklı kültürlerden gelen, birbirleriyle diyalog kuran, kavga eden, birbirlerinin parodisini yapan çok sayıda yazıdan oluşur.’ (Demirtaş, 2016)

Bir metnin birbirleriyle diyalog kuran çok sayıda yazıdan oluştuğunu kabul ediyorsak *Suç ve Ceza*’nın da mütemadiyen metinlerle konuşmasını, tüm kurmacayı bunların üzerinden inşa etmesini anlayabilir ve yazarına hak verebiliriz. Bu kitap, yazarlar ve metinleriyle konuşuyor derken gerçekmiş gibi belirtilen kurmaca yazarlara da değinmek gerekiyor. Kitapta ‘1.1.2’ maddesinde örnek metin olarak Levend Eğriboz’un ‘İnfaz’ adlı öyküsü verilir. Kültür ve Turizm Bakanlığının ‘Cem Akaş’ biyografisinde, Levend Eğriboz’un aslında Akaş’ın müstear isimlerinden biri olduğunu öğreniyoruz. Buradan çağrışımla aklıma, bir başka müstear isim kullanan edebiyatımızın önemli şair ve yazarı Enis Batur geliyor. 1982 yılında Fakir İdris heteronimiyle *Dış Kanama* adlı düzyazıyla şiir arasında bir metni yayımlar Batur. Kitabın yeni baskısında şöyle bir ifadeyi görürüz:

“*Dış Kanama*, 1982 Aralık’ında 90 adet çoğaltılarak seyrek başdaşlara, birkaç ahî buçuk şair kardeşime, ara sıra doğru rıhtımda buluştuğum negatif ikizlerime ve ayrıca 1971–1972’de geçirdiğim kesintisiz şifahi dış kanamayı benimle yaşarken belleğimde pıhtı kalmış olabilecek bir iki silüete iletilmiştir; ilk iki sayfanın ahvale göre el yazısına başvurulması bundandır.” (İdris, 2017: 40)

Yukarıdaki alıntıyla bu özel beyni andıktan sonra Akaş’la Batur arasındaki bağlantıya da geçmek istiyorum. 1993 yılında Cem Akaş, Altıkırkbeş Yayınları’ndan çıkma *Belkienisbatur* adlı bir Enis Batur kitabı hazırlamıştır. Tabii ki iş yalnızca bununla kalmıyor. Elimizdeki kitaba geçtiğimizde kurmacanın kendi gerçekliği içerisinde Batur’la yeniden karşılaşıyoruz.

“esin bartuyu da öldürmüşler allah kahretsin o herifi çok severdim işi iyice azıtmışlar üç değişik aletle birden öldürmüşler kim koyuyor bu gazeteleri çöp kutumun üstüne özellikle yapıyorlar devletten

bile güçlü olmalı bu cinayet şebekesi tek rakiplerinin ben olduğumu biliyorlar (...)" (Akaş, 2008: 21)

İkinci kitabın yirmi birinci sayfasında yukarıdaki alıntıyla karşılaşıyoruz. Mukaber’in bilinç akışında, Enis Batur’un Esin Bartu’ya dönüşümünü, onu anıştırmasını görüyoruz. Yukarıdaki alıntı bana bir başka kitabı, İsmail Pelit’in *Suç ve Ceza*’dan yıl-

lar sonra yayımlanan *Enis Batur'u Öldürmek* adlı eserini çağrıştırıyor. Mukaber'e geçmişken onun da Akas'ın kendi metinleriyle yaptığı bir metinlerarasılık olduğunu söylemek gerekiyor. *Noktanın Kesişimleri Antolojisi*'nde yer alan "Mukaber" adlı öykünün kahramanıyla *Suç ve Ceza* kitabının her iki kısmındaki anlatıcısı aynıdır. "Suç ve Ceza" dediğimizde aklımıza doğal olarak Dostoyevski'nin aynı ada sahip meşhur romanı gelir. Akas'ın suç ve ceza kavramları üzerinden, kurmacada ölümü, özellikle de yazarın ölümünü inceleyerek kurduğu anlatısında, bu ünlü romanla kurulan iletişime şu şekilde şahit oluyoruz:

"(...) ölü kediler yanıltıcı bir işaretti beni faka bastırdılar ölü kedileri görüp kendime güvenmemi sağladılar hep onların oyununu oynadık koca bir kitap olmuş suçveceza koymuşlar işte vitrine dosto ne benim mahlasım mı ölüm fermanımı çıkarttılar ama beni ele geçiremeyecekler (...)" (Akas, 2008: 40)

Sonuç olarak Akas'ın *Suç ve Ceza*'sı edebiyatımı-

zın önemli deneysel metinlerinden biri. Hem iki kataba sahip yapısıyla farklı okuma biçimlerine olanak sağlaması hem de kurmaca dışı tür kullanımı (sözleşme dili ve madde madde anlatım) gibi nedenlerle deneyselliği üst seviye. Hakkında söz söylenmesi ve okunması hiç de kolay olmayan bir eser. Sadece yetmiş beş sayfa olmasına rağmen yeterince anlaşılabilirliği için birden çok kez okunması gerekiyor. Baştan sona metinlerarasılıkla inşa edilmiş, devamlı kitaplar ve yazarlarıyla konuşan, bunun yanında özellikle el yazısı kısmında, kendine has deliliğin sınırında anlatıma da sahip son derece değişik bir metin. Yayımlanmasının üzerinden otuz yılın üstünde bir zaman geçmesine rağmen hâlâ farklılığını ve özgünlüğünü koruyor.

Kaynakça:

- Akas, C. (1990). *Noktanın Kesişimleri Antolojisi*. Hil Yayınları.
- Akas, C. (1993). *Belkienisbatur*. Altıkkırkbeş Yayınları.
- Akas, C. (2008). *Suç ve Ceza*. Everest Yayınları.
- Cortázar, J. (2019). *Seksek*. Can Yayınları.
- Demirtaş, M. (2016). "Yazarın Ölümü" ve "Geri Dönüşü": Yazarın Rolü Üzerine Bir Değerlendirme. *MSGSÜ Sosyal Bilimler*, 13, 48-56.
- İdris, F. (2017). *Dış Kanama*. Kült Neşriyat.
- Pelit, İ. (2010). *Enis Batur'u Öldürmek*. Geniş Kitaplık.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). Cem Akas. Erişim tarihi: 14 Haziran 2026, <https://www.ktb.gov.tr/EN-118096/akas-cem.html>
- Yıldırım. T. (2025, 14 Temmuz). Kurmacayı Metinlerarasılıkla İnşa Etmek. *Parşömen*. <https://parsomen.org/2025/07/14/kurmacayi-metinlerarasilikla-insa-etmek-turhan-yildirim/>
- Yıldırım. T. (2026, Kış). Kurmacada Deneysellik. *Mahal Edebiyat*, 7, 47-55. <https://mahaledebiyat.com/e-dergi-7-sayi/>